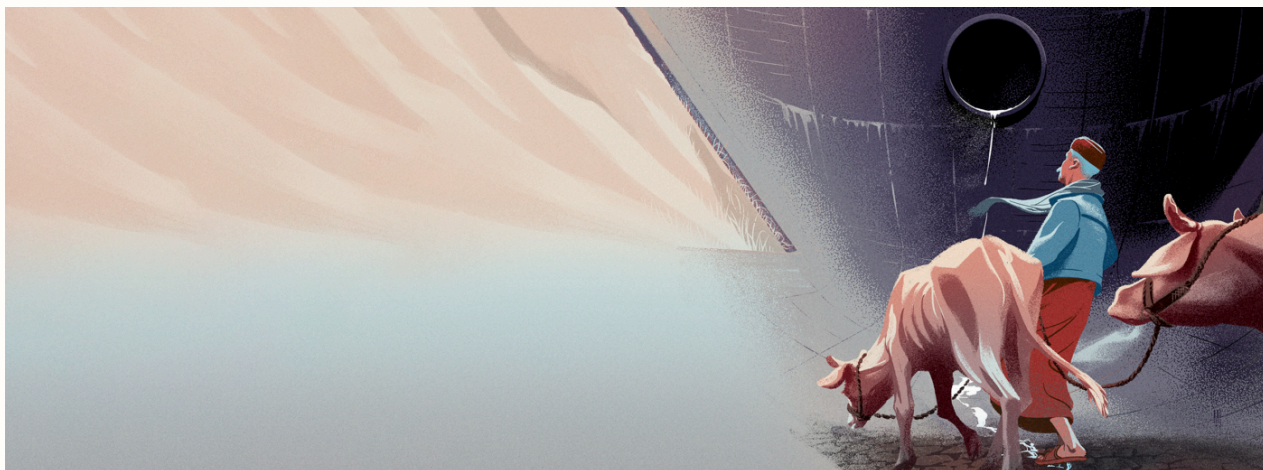


Vesikiistat yleistyvät maailmalla

Jukka Aronen | 10.10.2022



Vesi on entistäkin arvokkaampi luonnonvara, ja siksi myös veteen liittyvien konfliktien ennustetaan lisääntyvän. Riitoja pyritään ehkäisemään ja ratkomaan vesidiplomatialla.

Vain kaksi päivää ehti kulua Venäjän helmikuussa aloittamaa hyökkäyssotaa Ukrainassa, kun [venäläisjoukot räjäyttivät](#) sementistä valmistetun padon lähellä Krimin niemimaata.

Kiireellä tuhotun padon olivat rakentaneet ukrainalaiset. Sillä oli tukittu Krimille johtava kanava sen jälkeen, kun Venäjä oli miehittänyt niemimaan vuonna 2014. Vesireitti on tärkeä, sillä sen kautta on virrannut jopa 85 prosenttia Krimin maatalouden, teollisuuden ja kotitalouksien tarvitsemasta vedestä. Nyt venäläiset päästivät jälleen veden juoksemaan, jotta vallatulla alueella olisi helpompi elää.

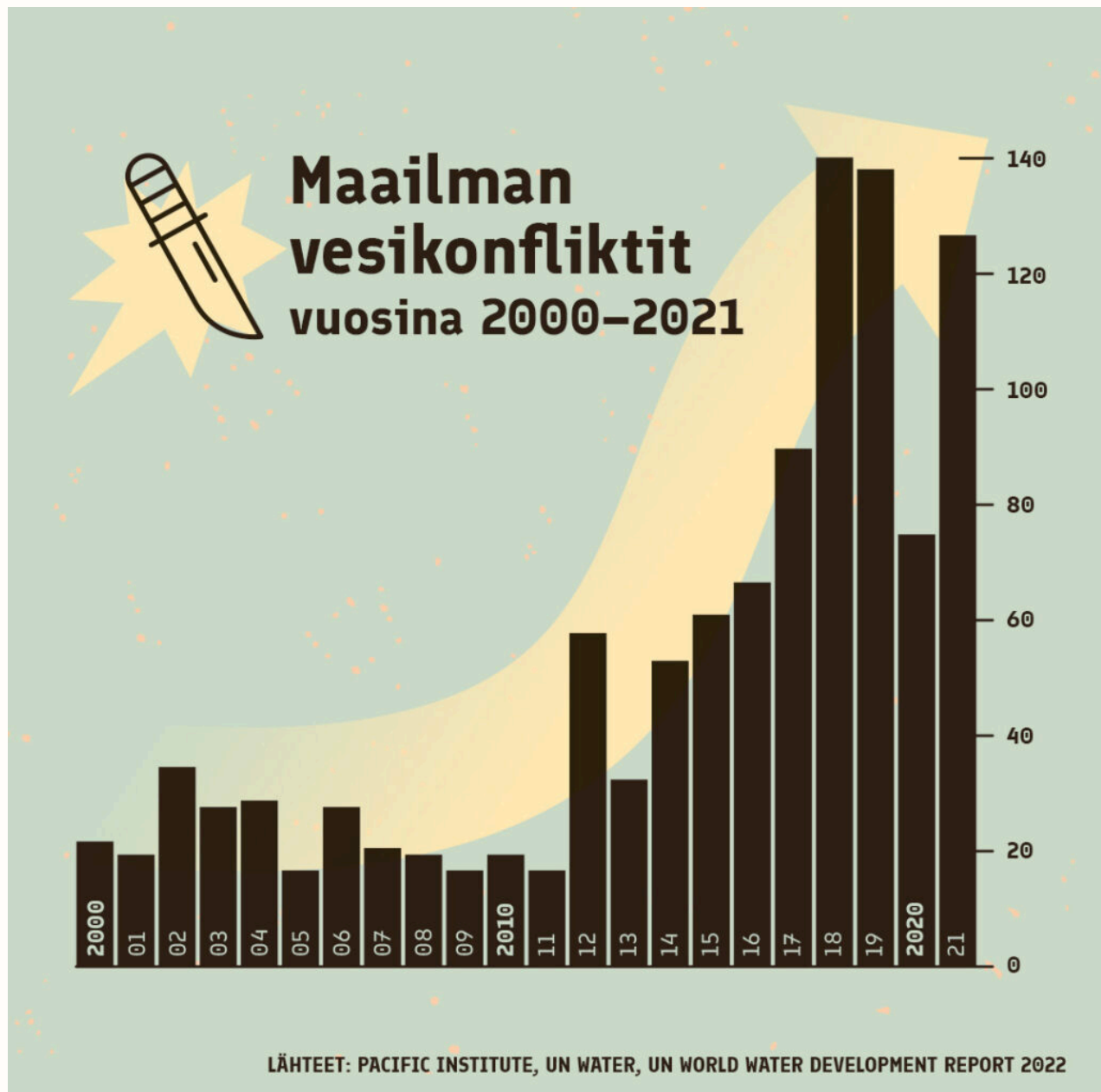
Padon räjäyttäminen on tuore muistutus siitä, miten ihmiselämän kannalta elintärkeästä vedestä käydään tiukkaa kamppailua ympäri maailman.

Eniten riitaa valtioiden sisällä

Yhdysvaltalaisen Pacific Institute -tutkimuslaitoksen mukaan [noin 140 konfliktia](#) on saanut alkunsa vesikiistoista vuosina 2020–2021. Niitä on syntynyt erityisesti päiväntasaajan seudulla Afrikassa, Lähi-idässä ja Etelä-Aasiassa.

Päättäjät saattavat ohjata vedenkäyttöä niin, että se hyödyttää ennen kaikkea vientituloja kerryttäviä maataloushankkeita ja vesivoimalaitoksia.

”Valtaosa veteen liittyvistä konflikteista tapahtuu valtioiden sisällä”, sanoo Aalto-yliopiston vesivarojen hallinnan apulaisprofessori **Marko Keskinen**.



Moni paikallinen konflikti käynnistyy esimerkiksi kastelu- tai juomaveden puutteen seurauksena, mutta taustalla on yleensä myös laajoja yhteiskunnallisia syitä.

Päättäjät saattavat esimerkiksi ohjata vedenkäyttöä niin, että se hyödyttää ennen kaikkea vientituloja kerryttäviä maataloushankkeita ja vesivoimalaitoksia. Samalla voidaan romahduttaa vaikkapa paikallisten kalastajien elinkeino.

Vesi, tai sen puute, voi synnyttää suuriakin kerrannaisvaikutuksia yhteiskunnan sisällä.

”Hyvä esimerkki on Syyria”, sanoo Suomen ympäristökeskuksen erikoistutkija **Suvi Sojamo**.

”Maassa oli kuiva kausi ennen vuonna 2011 alkanutta sisällissotaa. Tämä heikensi maatalouden näkymiä ja synnytti muuttoliikkeen kaupunkeihin. Muuttoliikkeestä seurasi sosiaalisia haasteita, jotka vaikuttivat osaltaan konfliktin syntyyn.”

Vesidiplomatialla ehkäistään konflikteja

Tulevaisuudessa vesikonfliktien ennustetaan yleistyvän, sillä veden niukkuus on kasvussa monella alueella. Jo nyt noin puolet maapallon väestöstä kärsii niukoista vesiololoista vähintään kuukauden ajan joka vuosi.

Pelkästään vuonna 2022 on koettu ennätyksellisiä kuivuuksia muiden muassa Euroopassa ja Kiinassa.

Vedenkäyttöä on viime vuosikymmeninä lisännyt ennen kaikkea tehomaatalouden ja siihen liittyvän kastelun yleistyminen.

Aalto-yliopiston ylläpitämän [Water Scarcity Atlas](#) -palvelun mukaan niukkuus lisääntyy erityisesti vyöhykkeellä, joka ulottuu Pohjois-Afrikasta Lähi-itään, Etelä-Aasiaan ja Kiinaan.

”Lisääntyvää veden niukkuutta selittävät sekä väestönkasvu että veden käytön lisääntyminen. Esimerkiksi Pohjois-Intiassa on suuria jokivesistöjä, mutta myös paljon väestöä ja intensiivistä maataloutta”, Marko Keskinen sanoo.

Vedenkäyttöä on viime vuosikymmeninä lisännyt ennen kaikkea tehomaatalouden ja siihen liittyvän kastelun yleistyminen. Myös ilmastonmuutos haittaa veden saatavuutta, kun veden kierto muuttuu.

”Ilmastonmuutos vaikuttaa esimerkiksi sadevedestä riippuvaan maanviljelyyn, ja se myös voimistaa sään ääri-ilmiöitä, kuten myrskyjä, tulvia ja kuivuuskausia”, Keskinen sanoo.

Epävarmuuden kasvaessa valtiot alkavat varmistella omaa vedensaintiaan erilaisilla sopimuksilla mutta myös rakennelmilla, kuten suurilla patoaltailla. Pahimmillaan tämä johtaa yksipuolisiin vedenkäyttösuunnitelmiin, jotka lisäävät poliittisia jännitteitä etenkin jokivarsien ylä- ja alajuoksun maiden välille.

Kansainvälinen yhteisö ja YK tekevät työtä, jotta tällaisilta jännitteiltä vältyttäisiin ja valtiot pystyisivät yhdessä sopimaan rajavesien käytöstä. Asiaa edistetään kansainvälisillä sopimuksilla, joiden synnyssä Suomella on ollut keskeinen rooli.

Vesidiplomatiaan kuuluu myös teknistä rajavesiyhteistyötä ja rauhanvälitystä.

Joskus sopimukset eivät kuitenkaan riitä, ja silloin jännitteitä ehkäistään ja lievennetään niin sanotulla [vesidiplomatialla](#).

Vesidiplomatia ei ole pelkästään vesiasioihin liittyvää perinteistä diplomatiaa, vaan siihen kuuluu myös teknistä rajavesiyhteistyötä ja rauhanvälitystä. Toiminta on valtioiden välistä, mutta mukana on usein laaja joukko muita toimijoita, kuten tutkimuslaitoksia, kansalaisjärjestöjä ja konsultteja.

Vesidiplomatian lähestymistavat vaihtelevat eri tilanteissa. Joskus jännitteitä ennaltaehkäistään esimerkiksi kansalaisjärjestöjen rauhanvälityksellä, kun taas

toisinaan tärkeintä voi olla tieteellisen tiedon tuottaminen vedenkäytön muutoksista ja niiden mahdollisista vaikutuksista.

Diplomaattista vääntöä Niilillä

Yksi viime vuosien tärkeimmistä vesidiplomaattisista ponnistuksista on nähty Afrikan pisimmällä joella Niilillä.

Niilin konflikti alkoi vuonna 2011, kun Etiopia ilmoitti alkavansa rakentaa joen yläjuoksulle valtavaa [GERD](#)-patoa, jonka avulla se sähköistäisi maataan ja jopa myisi sähköä naapurimailleen.



Kartta: Sissu Muhujärvi

Niilin alajuoksulla sijaitsevat Egypti ja Sudan ovat olleet huolissaan padon vaikutuksista niiden harjoittamalle maataloudelle, kalastukselle ja muille elinkeinoille.

Etenkin Niilin alajuoksulla sijaitsevat Egypti ja Sudan ovat olleet huolissaan padon vaikutuksista niiden harjoittamalle maataloudelle, kalastukselle ja muille elinkeinoille. Taustalla vaikuttaa myös Niilin suuri symbolinen merkitys:

Egypti on kutsunut Etiopian rakentamaa patoa jopa uhkaksi omalle olemassaololleen.

Egypti, Sudan ja Etiopia ovat pyrkineet sopimaan patoaltaan täytön aikataulusta ja esimerkiksi siitä, miten patoa hallitaan kuivien kausien aikana. Etenkin Egyptille on tärkeää, että padon avulla helpotettaisiin alajuoksun kuivuutta.

Maat allekirjoittivat vuonna 2015 periaatejulistuksen, jossa ne ilmoittivat aikeistaan saada riita lopulliseen päätökseensä. Tämän jälkeen jännitteet ovat kuitenkin lisääntyneet, ja konfliktia on pyritty ratkomaan niin Yhdysvaltain entisen presidentin **Donald Trumpin**, YK:n turvallisuusneuvoston kuin Afrikan unionin avustuksella – ilman tulosta.

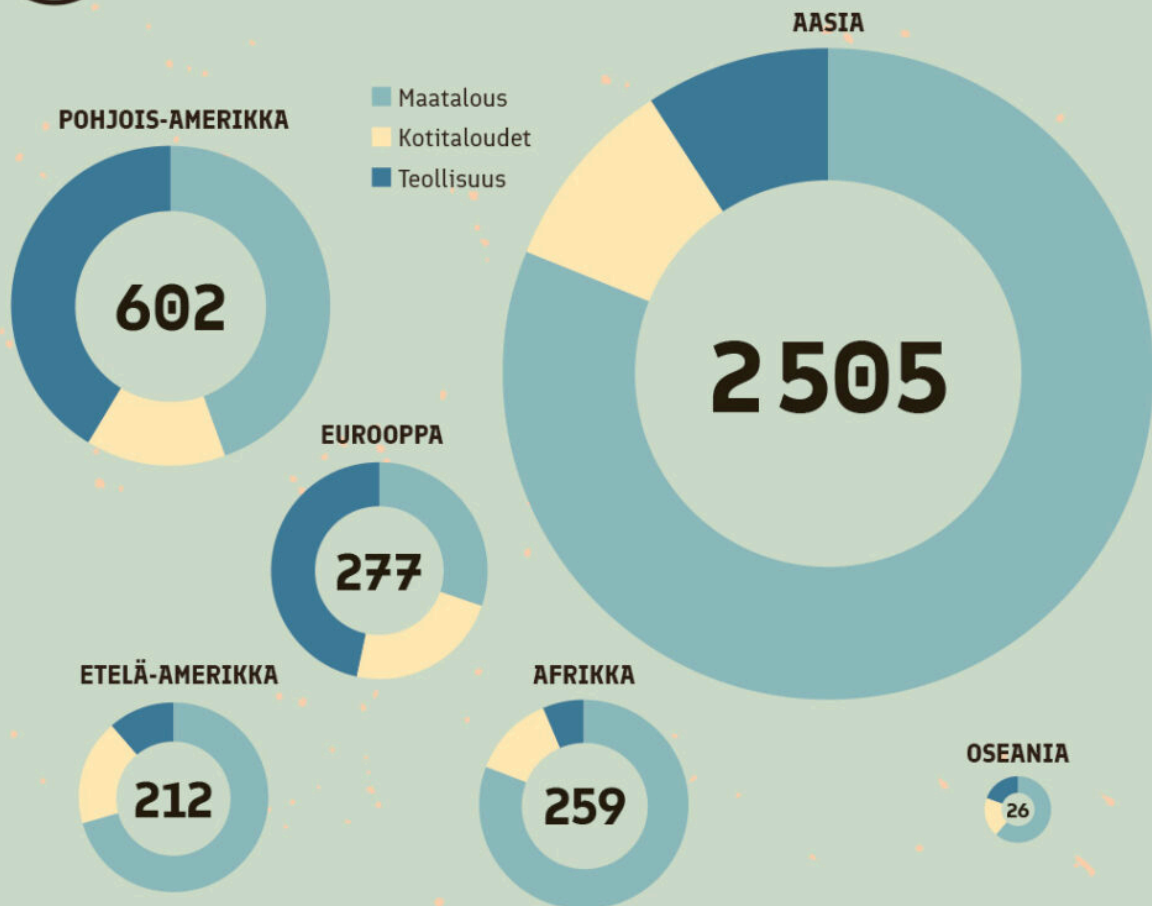
Marko Keskinen mukaan GERD-patoon liittyvä konflikti on siirtynyt puhtaasti veteen liittyvistä teknisistä kysymyksistä laajalle vesidiplomatian tasolle, jossa nostetaan esiin Egyptin ja Etiopian alueellisia rooleja, talousasioita, geopolitiikkaa ja jopa sotilaallisia kysymyksiä.

”Lopullinen ratkaisu tulee todennäköisesti olemaan diplomaattinen vaihtokauppa”, Keskinen sanoo.

”Sovinto ei tule liittymään pelkästään veteen, vaan vesikysymysten rinnalla sovitaan muustakin.”



Vedenkulutus maanosittain vuonna 2017 / km³



LÄHTEET: PACIFIC INSTITUTE, UN WATER, UN WORLD WATER DEVELOPMENT REPORT 2022

Infografiikka: Juho Hiilivirta

Ruoka on osa ratkaisua

Niilin kaltaiset tapaukset saattavat yleistyä, kun maailma on menossa kohti niukemman veden aikakautta.

Onko mitään tehtävissä, että vettä riittäisi entistä useammalle?

Ongelman ytimessä on ruoka. Globaalista [vedenkäytöstä](#) peräti 70–90 prosenttia kuluu maataloudessa.

Etenkin eläinperäinen ruokavalio kuluttaa paljon vettä, kun ruokapöytään päätyville naudoille, sioille ja kanoille valmistetaan miljoonia tonneja

eläinrehua vuosittain. Maailman [lihankulutus](#) on kolminkertaistunut 50 viime vuoden aikana. Lihantuotanto on kasvanut erityisen paljon Aasiassa, kun alueen yleinen elintaso on noussut.

Suvi Sojamo peräänkuuluttaa laajaa rakenteellista muutosta.

”Vesi ei enää jatkossa riitä nykyisenkaltaiseen eläintuotantoon.

Kasvispainotteisen ruokavalion lisäksi tarvitsemme muun muassa tehokkaampaa vedenkäyttöä maataloudessa ja hävikin vähentämistä ruokaketjuissa”, hän sanoo.

”Kun vesi käy vähiin, osa näistä muutoksista tapahtuu tavalla tai toisella.”

Lue lisää: [Miten joki jaetaan? Etiopia ja Egypti kiistelevät rajavedestä](#)

Lahde: <https://kehityslehti.fi/vesikiistat-yleistyvat-maailmalla/index.html>